

FOKUS

SPRÅKLYDSANGER MED OPPGAVER

FOKUS F: ORTOGRAFI VED Å/Æ/O-LYDER

LESEKURS C STAVSKRIFT

Ortografi ved lang å/æ-lyd

Toril Karstad

Til eleven: Introduksjon til Fokus F om lang æ- og å-lyd

Det siste heftet i Fokus-serien handler om lange vokaler. De fleste lange vokaler skrives med den vanlige bokstaven. Men lang æ-lyd kan skrives med E i tillegg til Æ. Lang å-lyd skrives med O i noen tilfeller. Det er dette vi skal arbeide med i det siste heftet.

Siden de fleste ord med lang æ-lyd har R etter æ-lyden, vil vi møte mange ord med bakgomlyder i dette heftet, både ʀ (rn), ʁ (rl) og ɖ (rd). Så nå får du anledning til å repetere Fokus B, dersom du snakker en østnorsk, trøndersk eller nordnorsk dialekt. I dette heftet blir det også repetisjon av ɕ-lyd med KJ og TJ og ʃ-lyd med SKJ, så vær på vakt! Husk det du har lært i Fokus B, og repeter gjerne sangene! Du må også huske det du har lært i Fokus E om j-lydens skrivemåter. Noen ord har GJ, andre har HJ, og noen ganger høres de like ut.

Mange elever skriver lang æ-lyd med E for ofte. Det er fort gjort når man ikke har lært reglene. Man oppfatter mønstre ubevisst og skjønner at æ-lyden noen ganger skrives med E. Men du skal vite at det er større sjanse for å få riktig dersom du skriver Æ når du er usikker. Lang æ-lyd skrives som oftest med Æ. Lær deg likevel de viktigste ordene: *her, der* og *hver*! Dem møter du ofte i tekst, og du må skrive dem.

På samme måten er det med lang å-lyd. Dersom du er usikker på skrivemåten, skriv Å! Det er flest slike ord. Det er noen ganske vanlige ord som skrives med O, og dem er det lurt å lære. Det er *og, lov, love, over, sove* og *tog*. Ordet *også* har kort å-lyd, som jo oftest skrives med O. Men grunnen til at det er O her, er at ordet er satt sammen av *og + så*. Ordet *og* beholder da skrivemåten sin, selv om vokalen blir kort.

Til eleven som snakker sørlandsmål

Dersom du snakker sørlandsdialekt, er det noen av ordene i heftet som ikke passer til temaet om *lange* vokallyder. Mens østlendingene uttaler ord som *perle, kvern* og *fjern* med lang æ-lyd, vil du isteden si kort æ-lyd. Faktisk kan du ta hele *Lang æ-lyd med E-verset* og gi det et nytt sørlandsnavn: *Kort æ-lyd med E-vers*. For deg vil det si at dette heftet handler litt om lange vokaler og litt om korte. I tillegg til at du sier kort æ-lyd, uttaler du også R-en i de nevnte ordene. Det vil ikke østlendinger gjøre.

Toril Karstad, 2009

LANG Æ-LYD MED Æ

Lang æ-lyd med Æ-vers: sang nr. 74

Tekst: Toril Karstad, mel.: trad., vokal: Benedicte Kolberg, 9. kl. / sørlandsutgave: Elisabeth Hognestad, 6. kl.,
komp og opptak: Øyvind Åge Berg, illustrasjon: Lydia Madeleine Popkema, 10. kl

Vår kjære skjære
kom nær litt tjære.
Det var besværlig,
men den var ærlig.
Den lot oss spjære
opp mange fjær
og skjære tjære
fra knær og tær.
Så fikk den næring
fra svære bær.

Den spiste blære-
tang og litt pære.
Men særlig tjære
må en la være
å komme nær,
har en livet kjær.
Vi sa det kjærlig,
så den fikk lært
at dette kunne
blitt helt prekært!

Oppgave 1: Lytt til sangen, og prøv å lære den.

Oppgave 2: Sett ring rundt alle Æ-er som er symbol for lang æ-lyd,
og si «æ». I alle ordene er neste bokstav R.

Oppgave 3: Les sangteksten.

Oppgave 4: Skriv regelen fem ganger:

Lang æ-lyd skrives som oftest med Æ.

Oppgave 5a: Skriv lang-æ-lyd-ord med symbolet Æ i stavskrift.

Foran r:

nær

nærhet

Lær: av å lære, eller tjukt skinn

lær

bær

ære

pære

bære

tær

Vær: fint vær, en vær = sauebukk, vær så god

vær

være

lære

lærer

trær

klær

stær

fjær

knær

svær

ærend

særlig

Hever deigen eller lager alkohol

Når deigen hever eller ølet får alkohol

gjær

å gjære

blære

ærfugl

Oppgave 5b: Skriv lang-æ-lyd-ord med symbolet Æ i stavskrift.

Foran r:

skjær

kjærlig

Fuglen skjære, eller å skjære noe

Tjukt, svart kliss utenpå trebåter, og i sigaretter

skjære

tjære

kjæreste

kjære

Den man er glad i, tungerygg mot gane-lyd

skjærgård

Noe man er glad i

kjært

lært

En prekær situasjon er en krisesituasjon

prekær

prekært

en hær

besvær

ærlig

gevær

skvær

spjære

tære

næring

Foran l:

Foran l. Kanskje du sier e-lyd i hælen (bakfoten)?

fæl

hælen

Foran l. Skrik, hyl

Foran l:

vræl

vræle

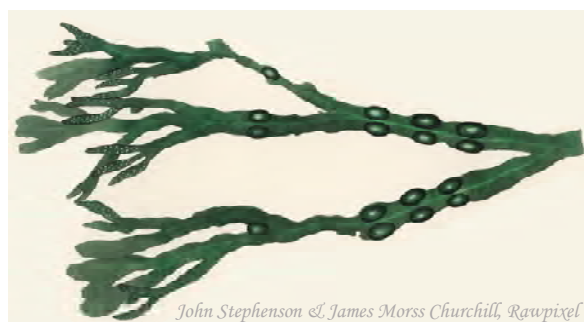
Oppgave 6: Skriv Lang æ-lyd med Æ-vers med stavskrift. Se etter forskriften.

Vår kjære skjære
kom nær litt tjære.
Det var besværlig,
men den var ærlig.
Den lot oss spjære
opp mange fjær
og skjære tjære
fra knær og tær.
Så fikk den næring
fra svære bær.

Lydia Madeleine Popkema

Den spiste blære-
tang og litt nære.
Men særlig tjære
må en la være
å komme nær,
har en livet kjær.
Vi sa det kjærlig,
så den fikk lært
at dette kunne
blitt helt prekært!

John Stephenson & James Morss Churchill, Rawpixel

Inavanhiateren, Dreamstime.com, RF-LL

Oppgave 7a: Les lang æ-lyd med Æ-ord, og lær betydningen.

1

nær
bær
bære
lær
tær
være
pære
sær
gevær
trær

2

lære
lærer
svær
et vær
en vær
særlig
gjær
å gjære
gjærbakst
knær

3

ære
tære
klær
fæl
hæl
hælen
fjær
stær
ærfugl
ærend

4

skvær
en hær
hæren
gæren
gærne
hugæren ¹
hugærne
å nære seg ²
næring ³
ernæring ⁴

1: Gæren og hugæren betyr sprø, gal, skrulle, tullerusk (huegal).

2: Å nære seg av noe betyr å få næring fra det.

3: Næring er de viktige stoffene i maten.

4: Ernæring er sunn mat som gir god næring til kroppen.

Gjærbakst: Deigen er tilsatt gjær, som inneholder gjærsopp. Da blir det små luftbobler av karbondioksid, så deigen eser og hever seg.

En historie om gjæring av bær

Oddveig var tenåring under andre verdenskrig. En sommer var foreldrene hennes bortreiste mens hun plukket bær i hagen og lagde saft. Etter saftinga kastet hun de kokte bærrestene i brenneslekrattet. Noen dager etter oppdaget hun at hanekyllingene kom sjanglende, helt fulle! De sukrede bærrestene hadde ligget i sola og gjæret, sånn at de hadde blitt sterk alkohol, akkurat som i vin eller øl. Dem hadde kyllingene spist! Hanekyllingene var helt rare! De klarte ikke å holde seg på beina. De falt og rullet rundt på gresset. Det var et uforglemmelig syn. Jeg som skriver, heter Toril og er ett av barna til Oddveig. Som barn fikk jeg høre den rare fortellingen. Den har jeg fortalt til andre siden, og nå har du fått lese den.

Oppgave 7b: Les lang æ-lyd med Æ-ord, og lær betydningen.

1

vræl
vræle
lært
ærlig
blære
nærhet
nærvær
erklære

2

især
spjære
prekær
prekært
besværlig
sværing
hærverk₁
fiskevær₂

3: ç / tʃ

kjær
kjære
kjæreste
kjærlig
kjært
tjære
tjæreapp
tjærebrenning₃

4: ʃ

et skjær
skjærgård
ei skjære
å skjære
til værs
skøyteskjær₄
feilskjær₅
skjærtorsdag₆

- 1: Å drive hærverk er å ødelegge andres eiendom med vilje, for eksempel skjære i pult og vegger.
- 2: Fiskevær kan bety godt vær for fiske. Men det betyr også et sted der det bor mange fiskere.
- 3: Tjære ble utvunnet fra råtne furustubber, som ble tørket og brent i ei mile dekket med torv.
- 4: Hvert tak en skøyteløper tar, kalles et skjær. 5: Hvis skøyteløperen trår feil, blir det feilskjær. Men dette ordet har overført betydning: Det betyr å gjøre en tabbe.
- 6: Skjærtorsdag er torsdagen før påskedag. Ifølge Bibelen var det da Jesus holdt påskemåltid med disiplene sine og innstiftet nattverden. Ordet skjær betyr å rense. Jødene rensa seg etter fasten.

Tjære renner ut av tjæreovn

Kjøpt. Line Bårdsgeng - CC BY-SA 3.0,
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=31677281>

Hærverk på et bygg

pxhere.com/en/photo/1082323

Skøyteløperen tok et feilskjær

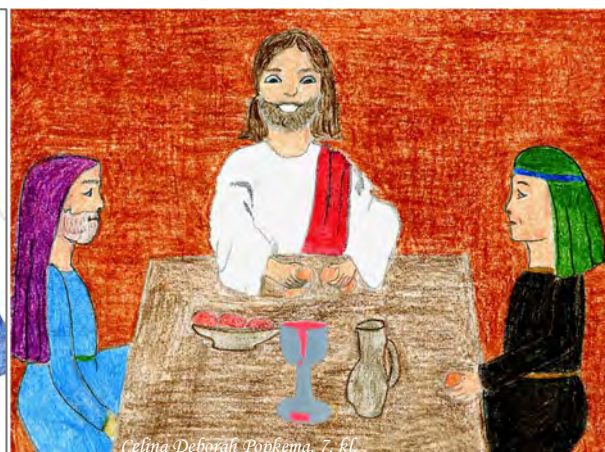

Pål Lunde, 4.kl.

På skjærtorsdag holdt Jesus påskemåltid med disiplene

Sherin Marie Jenness, 7.kl.

Celina Deborah Popkema, 7.kl.

Oppgave 8:

Lag sammensatte ord. Koble sammen ordene til venstre med ord fra lista.

store	svær	kjærlig	nem
løve	vær	utenat	svær
løve	tør	opp	gård
gym	sele	nærings	fugl
kjempe	torsdag	skjær	fjøl
torden	søl	ær	het
tjære	vær	skjære	læring
hønse	ærend	lær	spjæret
vinter	ing	øl	kasse
ærlig	fjær	var	ing
uræl	het	stære	rik
blære	klær	svær	gjær
hær	tang	lære	villig
skjær	trær	kjempe	hane
nær	lærer	morbær	plukker
handle	verk		trær

morbærtrær

Oppgave 9: Fyll inn det som mangler i verset, uten å se etter teksten.

Vår kj_____ skj_____ kom
_____ litt tj_____. Det var
be_____, men den var
æ_____. Den lot oss
sp_____ opp mange f_____ og
_____ fra
k_____ og t_____. Så fikk den
n_____ fra
s_____ b_____. Den spiste
b_____ og litt
p_____. Men s_____
_____ må en la v_____
å komme _____,
har en livet _____. Vi sa det
_____, så den fikk
l_____ at dette kunne
blitt helt p_____!

Oppgav 10: Sett strek fra ord til bilde med tusj. Noen ord har flere bilder.

bærspann
snuten i været
kjærlig
skjæret
bærplukking
vræler
fæl
gevær
til værs
næring
blåbær
tordenvær
besværlig
tær
gevær
å skjære
bærer
gæren
en vær
næring
blæretang
en lærer
nær
ei skjære
en hær
klær
stær

Oppgav 11: Fullfør fortellingen.

Ta en titt på bildet på side 3. Les innledningen på historien, og fullfør fortellingen. Lag overskrift. Klarer du å putte noen ord fra oppgave 7a og 7b inn i historien?

Stakkars skjæra vår! Den hadde tjæresøl på mange fjær!
Tjære er et fælt kliss! Vi måtte skjære bort mye av fjærprakten!
Heldigvis fikk den nye fjær svært fort. Og den hadde lært å ikke være så gæren.
Men du lurar vel på hvordan vi fikk ei skjære til kjæledyr? Det skal du få høre nå.

LANG Æ-LYD MED E

Kort æ-lyd med E på sørlandsmål

Lang æ-lyd med E-vers: sang nr. 75

Tekst: Toril Karstad, mel.: C.M. Bellmann, vokal: Lisa Marie Syversen, 7. kl. / sørlandsutgave: Therese Hognestad, VGS 1, komp og opptak: Øyvind Åge Berg, illustrasjon: Lydia Madeleine Popkema, 10. kl.

Vesle terne
Perlestjerne
plumpet med ei kvern.
Erla i det fjerne
fjernet jern fra tjernet.
Kjernesunne
hjerner driver
gjørne ferskvannsværn.

Oppgave 1: Lytt til sangen, og prøv å lære den.

Oppgave 2: Sett ring rundt alle E-er som er symbol for lang æ-lyd (kort æ på sørlandsmål), og si «æ».

Oppgave 3: Les sangteksten.

Oppgave 4: Skriv regelen fem ganger:

Lang æ-lyd skriver med E foran RN og RL i noen ord.
Noen småord skrives med E foran R: er, der, her, hver.

Oppgave 5: Skriv lang-æ-lyd-ord med symbolet E i stavskrift.

Foran r i småord:

er

her

der

hver

Foran rd (stum d):

et gjerde

på ferde

Foran rd (bakgomlyd):

fjerde

hverdag

Foran rn (bakgomlyd):

vern

jern

fjern

fjerne

kvern

moderne

gjerne

en hjerne

1: Lage smør av fløte. 2: Frø, hovedsak, midten

TV

kjerne

fjernsyn

fjernkontroll

Foran rl:

stjerne

perle

erte

herlig

Oppgave 6: Skriv Lang æ-lyd med E-vers med stavskrift. Se etter forskriften.

Vesle terne Perlestjerne
plumpet med ei kvern.
Erla i det fjerne
fjernet jern fra tjernet.
Kjernesunne
hjerner driver
gjærne ferskvannsværn.

Oppgav 7: Fullfør fortellingen.

Ta en titt på bildet. Les innledningen på historien, og fullfør fortellingen. Lag overskrift. Klarer du å putte noen ord fra oppgave 8 a, b og c inn i historien?

Det hadde vært litt av et sirkus! Vi hadde nettopp sett terna stupe med ei kaffe-kvern av jern! Hva skulle den med kverna, liksom? Kverna var tung og havnet på bunnen av tjernet. Det var ikke så bra, for jern ruster og forurensner vannet.

Vi tok båten ut i stjerneskinnet for å fiske opp kverna. Men hva var på ferde? Der kom jammen ei erle flaksende i fullt dykkerutstyr og stupte ned i tjernet. Hva ville skje nå, tro?

Oppgave 8a: Les æ-lyd med E foran R-ord.

Lysegrå ord er blant de 100 vanligste. Mørkegrå ord er blant de 250 vanligste.

1	2	3	4	5
er	der	gjerde	der	her
her	hver	på ferde	er	hver

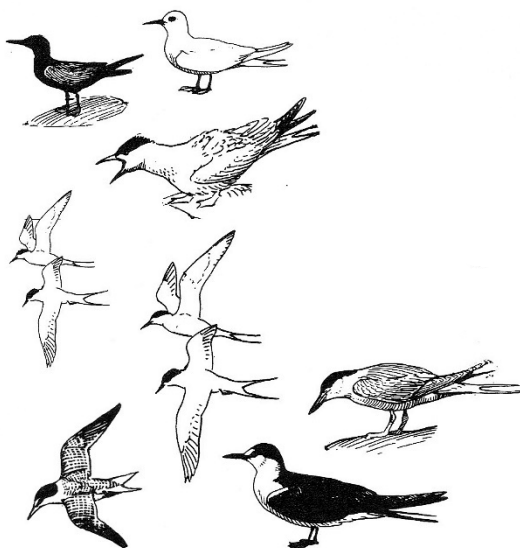
Ordet **dessert** har lang æ-lyd foran r og stum t. Det er et fransk ord. Ordet **enhver** betyr hver eneste.

Oppgave 8b: Les æ-lyd med E foran RN-ord.

1 rn	2 rn	3 rn	4 rn
jern	fjern	en hjerne	tjern
terne	fjerne	vil gjerne	jernbane
vern	fjernt	stjerne	jernbanetog
verne	kvern	lanterne	rivjern

Terner

Bob Hines, USFWS

Corel

Lydia

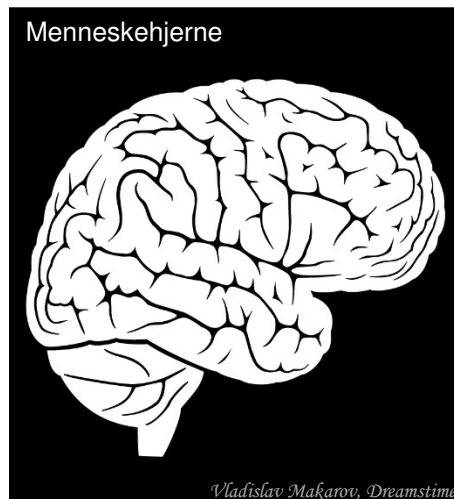
Sel i sikte i det fjerne!

Anthony Hathaway, Dreamstime

Vicky53, Morguefile

Menneskehjerne

Vladislav Makarov, Dreamstime

Oppgave 8c: Les æ-lyd med E foran RD/RL/RN-ord.

1 rd

fjerde
fjerdeklasse
fjerdeplass
fjerdemann
hverdag
hverdagsmat
hverdagsklær

2 rl

erle
linerle
herlig
herlighet
perle
perlehumør₁
perlemor₂

3 rn

fjernsyn
fjernstyring
fjernstyrt
fjernkontroll
moderne
umoderne
modernisere

4 rn

naturvern
et konsern₃
å kjerne smør
ei smørkjerne
en kjerne (et frø)
kjernesunn₄
kjernehus₅

1: Strålende humør 2: Innsida på perlemuslingen. Perlemor er moren til perlen. Perlen er et sandkorn som perlemuslingen har dekket med perlemor. 3: Firmagruppe 4: Sunn tvers igjennom 5: Frøhus i frukt

Perlemor på innsida
av perlemuslingen

Glefly, Morguefile

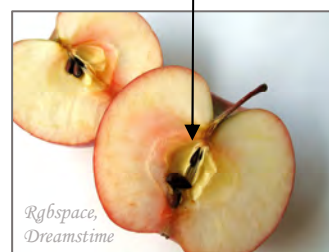

Jdurham, Morguefile

Inni en levende perlemusling

Dtcreations, Morguefile

Rgbspace, Dreamstime

Fjernsynsapparat

Robertas Pēžas, Dreamstime

Gammel smørkjerne
der man kjernet fløten til smør

Seeman, Morguefile

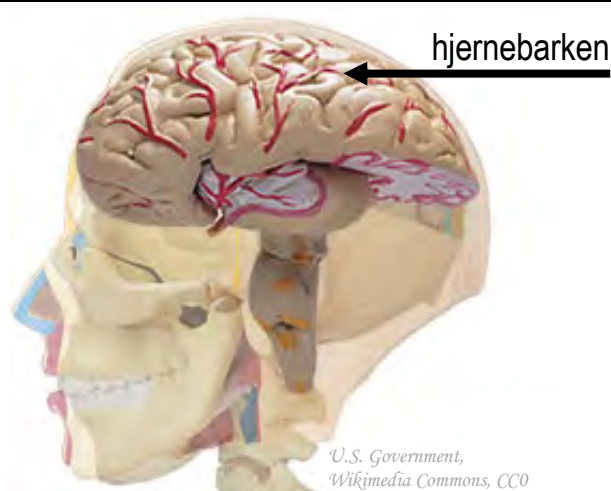
Populær fjernkontroll til fjernsynsapparatet

Xandert, Morguefile

Oppgave 9:
Lag sammensatte ord. Koble sammen ordene til venstre med ord fra lista.

jern	moderne	klister	vern
herlig	ranne	kjempe	kjerring
verne	farge	skips	konsern
kaffe	tjern	fjernsyns	dag
fjern	kontroll	kjerne	vernet
hjerne	kjede	smør	vern
skogs	mor	natur	humør
eple	erte	fjern	styring
fotball	kjerner	perle	stjerne
u	hus	heime	hjerne
perle	stjerne	bil	gjørne
fjern	het	hver	sunn
lin	kværn	ferskvanns	skjerm
kjerne	syn	pop	vern
perle	celler	auto	lanterne
terne	reir	hjerne	barken

Oppgave 10: Fyll inn det som mangler i verset, uten å se etter teksten.

Vesle t _____

P _____

plumpet med ei k _____.

_____ i det f _____

f _____ j _____ fra

_____.

_____ sunne _____

driver _____

ferskvanns _____.

HOMOFONE ORD MED LANG Æ-LYD

Homofone ord er ord med samme lydrekkefølge: her — hær, vær — hver

Lang æ-lyd med E eller Æ-vers: sang nr. 76

Tekst og mel.: Toril Karstad, vokal: Sandra Karine Iversen, 6. kl.,
komp og opptak: Øyvind Åge Berg, illustrasjon: Lydia Madeleine Popkema, 10. kl.

Her er en hær.
Der er tordenvær.
Ull ifra hver vær
blir fine klær.
Her er en hær.
Der er tordenvær.
Ull ifra hver vær
blir fine klær.

Oppgave 1: Lytt til sangen, og prøv å lære den.

Oppgave 2: Sett ring rundt alle Æ-er som er symbol for lang æ-lyd, og si «æ».

Oppgave 3: Sett strek under alle E-er som er symbol for lang æ-lyd, og si «æ».

Oppgave 4: Les sangteksten.

Oppgave 5: Skriv setningen nedenfor fem ganger:

Her går en hær i dårlig vær med hver sin ullue fra en vær.

Oppgave 6: Les om lureord, og sett inn riktig ord i setningene.

Ordene i dette fokuset kalles homofone ord. Fon betyr lyd. Homo betyr her lik. Altså har de lik uttale selv om de har ulik betydning. Noen av dem skrives likt også, mens andre kan skilles fra hverandre ved hjelp av stavemåten. Det er viktig at du lærer sangen utenat, også skriftlig. Og du må bli bevisst på hvilke ord som skrives slik og sånn. Husk at hvis du kan sette ordet ENESTE etter et ord som lyder «vær», da skrives det HVER: Hver eneste dag...

Det er et sett til med homofone ord: Gjære og gjerde. Et gjerde er et stengsel. Å gjære er å heve seg, eller at sukkeret i væske blir alkohol. Men: At noe er i gjære, dvs. at noe er på gang og holder på å skje, kan skrives i gjære eller i gjerde! Velg én skrivemåte, og hold på den!

NB: Gjærne og hjerne er også homofone ord, men *begge* har æ-lyd med E og er ikke med her.

- vær/hver: Saubukken kalles en _____.
- her/hær: Arkene skal legges _____ på bordet.
- vær/hver: Jeg koste meg i deilig og varmt _____.
- her/hær: I Kina var det parade med en svær _____.
- vær/hver: Gutten holdt på å bli stanget av en _____.
- her/hær: Jeg trives godt med å bo _____ i gata.
- gjære/gjerde: Vi klatret over et høyt _____.
- Her/Hær: Vær så god! _____ er boka di!
- vær/hver: Hun smilte _____ gang vi møttes.
- her/hær: Vi kan reservere plass _____ ved bordet.
- vær/hver: Vi arbeider med Fokus _____ uke.
- her/hær: Gard er drillgardist i kongens _____.
- gjære/gjerde: Sukkeret skal _____, så det blir øl.
- her/hær: Soldatene dannet en stor _____.
- vær/hver: Han slukte _____ smule av maten.
- her/hær: Klarte du denne oppgaven _____?

Oppgave 7: Fyll inn det som mangler i verset, uten å se etter teksten.

H _____ en h _____.

D _____ torden _____.

Ull ifra _____

blir fine kl _____.

H _____ en h _____.

D _____ torden _____.

Ull ifra _____

blir fine kl _____.

Oppgav 8: Fullfør fortellingen.

Ta en titt på bildet på side 19. Les innledningen på historien, og fullfør fortellingen. Lag overskrift. Klarer du å putte noen ord fra oppgave 6 inn i historien?

Vi var på drilloppvisning med Kongens musikk- og drilltropp på lørdag. Vi reiste i flere timer for å se fetteren min kaste gevær. Vi gledet oss skikkelig.

Da vi kom fram, snakket vi med fetteren vår og de andre soldatene. Men plutselig ble det et voldsomt skybrudd med lyn og torden! Plasttaket vi reddet oss under, holdt på å revne av alt regnvannet.

Troppen gikk likevel for å skifte til paradeuniformer og marsjerte ned til gressbanen. Vi fulgte etter på tross av regnet, for vi var jo kommet for å se drillinga! Men idet bandet begynte å spille, sto vasspruten om beina på soldatene. Hvordan skulle dette gå?

LANG Å-LYD MED O

Lang å-lyd med O-vers: sang nr. 77

Tekst og mel.: Toril Karstad, vokal: Christa Marie Bentzen, 6. kl.,
komp og opptak: Øyvind Åge Berg, illustrasjon: Lydia Madeleine Popkema, 10. kl.

Jeg kan love at en dovenpeis fra toget
gikk på grovt, ulovlig rov hos Toves
svoger mens han sov.

Roger styrtet ut av koven, kastet
svovel over hodet hans og
overmannet tyven. Takk og lov!

Oppgave 1: Lytt til sangen, og prøv å lære den.

Oppgave 2: Sett ring rundt alle O-er som er symbol for lang å-lyd,
og si «å». Pass opp: Noen O-er har o-lyd!

Oppgave 3: Les sangteksten.

Oppgave 4: Skriv regelen fem ganger:

Lang å-lyd skrives med O foran V og G
og i ordet og forstavelsen fore.

Oppgave 5: Skriv lang-å-lyd-ord med symbolet O i stavskrift.

gjøre sitt beste

gjøre seg fore

bestemme seg for, ha som mål

sette seg fore

ha en plan, ha noe å gjøre

ha noe fore

se for seg

forestille seg

gjøre noe

foreta seg noe

hindre noe negativt ved å planlegge

forebygge

favorisere, like best

foretrekke

spørsmål, henvendelse

forespørsel

hende, skje, finnes

forekomme

undervisningstime ved universitet etc.

forelesning

noe man forestiller seg, eller framføring

forestilling

foreslå

foregå

Oppgave 5: Skriv lang-å-lyd-ord med symbolet O i stavskrift.

og

overall

tog

forlovet

skrog

forlovede

over

overfor

å love

svoger

rov

rovfugl

sove

rovdyr

kove

rovfisk

grov

svovel

lov

lovlig

hoven

ulovlig

doven

hovmester

Oppgave 6a: Les høyfrekvente lang-å-lyd med O-ord.

Lysegrå ord er blant de 100 vanligste. Mørkegrå ord er blant de 250 vanligste.

1

og
over

2

over
overfor

3

over
og

4

og
overfor

Oppgave 6b: Les lang å-lyd med O-ord der å-lyden er før G og V.

1 o-g

øg 1
tog
opptog
vogntog
svoger 2

2 o-v

skrog 3
å love 4
forlovet
lov
lovlig

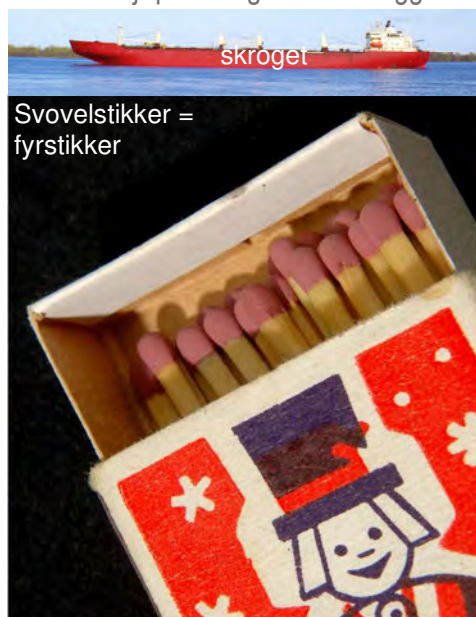
3 o-v

rov 5
rovdyr 5
rovfugl 5
forlovede
forlovelse

4 o-v

lovsynge
svovel 6
svovelsyre
fra oven 7
oven i kjøpet 8

- 1: Ordet øg, med apostrof over, betyr også.
- 2: Svogeren til Tove er bror til Toves mann, eller han som er gift med Toves søster.
- 3: Skroget på et skip er hoveddelen til skipet. Flyskroget er flykroppen.
- 4: Pass opp! Å love noe eller å love Gud (takke og tilbe Gud) skrives med O, men en låve på gården skrives med Å!
- 5: Rov blant mennesker betyr røveri. Rov blant dyr betyr byttejakt. Rovdyr er byttedyr som spiser dyr.
- 6: Svovel er et grunnstoff med gul farge. Det fins 91 slags grunnstoff i naturen. Grunnstoffene kan ikke deles opp.
- 7: Fra oven betyr ovenfra – fra himmelen/Gud.
- 8: Oven i kjøpet: til og med / i tillegg

Øverst: Sofiene Issaoui, nederst: Kutt Ninepuu, Dreamstime

Oppgave 6c: Les lang å-lyd med O-ord, med «åv» eller «føre».

1

grov ¹
kove ²
hoven ³
en lov
fore
foregå
foreslå

2

loven
lovlig
ulovlig
få lov til
forestille seg
forebygge
foretrekke

3

sove
sovepute ⁴
hovmester ⁵
doven ⁶
foreta seg
forespørsel
forekomme

4

dovenpeis ⁷
dovenskap ⁸
dovendyr
overall ⁹
ha noe fore
gjøre seg fore
sette seg fore

1: Pass opp! Grov kan både ha å-lyd og o-lyd. **O-lyd:** Han *grov* i jorda = han gravde i jorda.

Å-lyd: Denne sanden er veldig *grov*. Jeg synes det var en *grov* og ekkel vits.

2: En *kove* er et lite soverom i et gammelt hus på landet.

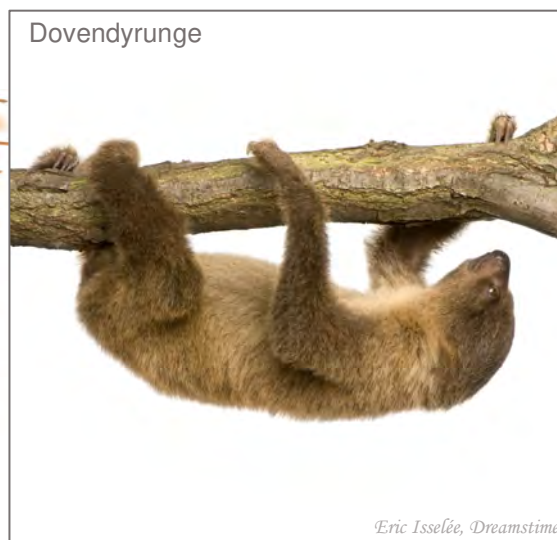
3: *Hoven* betyr oppsvulmet på grunn av slag eller betennelse. En *hoven person* er en overlegen person.

4: *Sovepute* er sengepute. Men i overført betydning betyr det en unnskyldning for ikke å ordne opp.

5: En *hovmester* er ansvarlig for serveringen på hotell og restaurant, eller i et gammelt herskaps hus.

6: *Doven* = lat 7: *Dovenpeis* = lat person 8: *Dovenskap* er å være doven, altså det samme som latskap.

9: *Overall* er selebukse med smekke, og uttales /åverål/ (engelsk lånord).

Oppgave 7a: Les lang å-lyd i forstavelsen over-.

1

overse
overdrive
overtale
overta
overlate
overleve
overvinne
oversikt
overvintre

Å overvintre betyr å oppholde seg et sted vinteren over

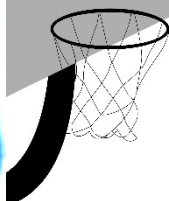

Maria Elise Karstad

2

overgang
overflate
overflod
overfylt
overføre
overtro
overlevere
overskyet
overlegen

Overlegen seier

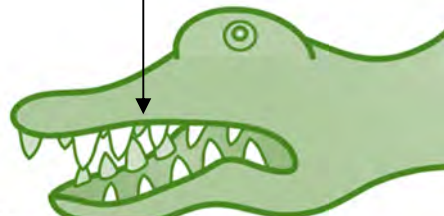
3

overbitt
overlege
overbygg
overvekt
overvektig
overdreven
oversette
overmoden
overbevist

4

overnatte
overkropp
overtid
overhøre
overmanne
overtrøtt
overkøye
overmorgen
overkjeven

Overkjeven er den delen av skjelettet som bærer tennene oppe

Papei, Dreamstime

Overflod av penger

Sergey Sundikov, Dreamstime.com, RF-LL

Oppgave 7b: Les lang å-lyd i forstavelsen over-.

1

overvåke
overtroisk
overveldet
overveldende
overrumplet
overlydsfly

2

overlykkelig
overvåkning
overmot
overfladisk
overrumple
overbegrep

3

overanstrengt
overskudd
overstige
overoppheting
overhaling
overvære

4

overtrekkebukse
overarbeide
overnervøs
overbefolkning
overbevisning
overbefolket

Oppgave 7c: Les lang å-lyd i forstavelsen oven-.

1

ovenfra
ovenpå ¹

2

ovenifra
oventil ²

3

ovenfor
ovennevnte

4

ovenstående
ovenbords ³

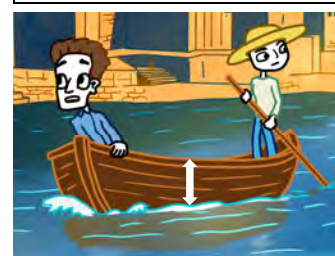
1: Han føler seg ovenpå: Han føler seg trygg og selvsikker.

1: Han har kommet seg ovenpå etter sykdommen: Han er blitt sterk igjen.

2: Aud tok på en svær jakke oventil: Hun tok den på overkroppen.

Kjolen har en krage oventil: Den er på øverste del av kjolen.

3: Ovenbords er den delen av båten / skipet som er over vannflata.

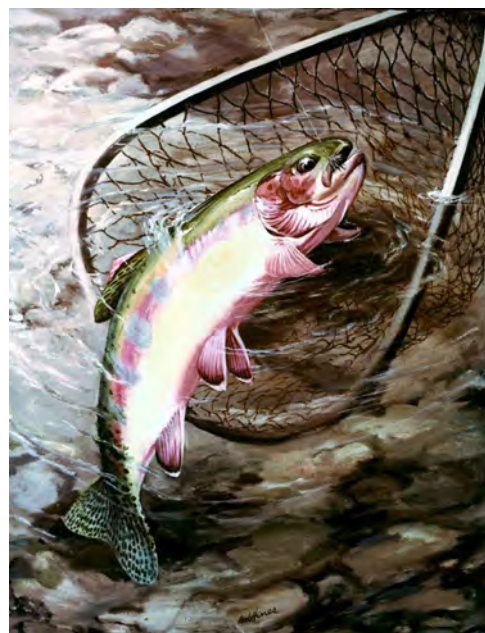
Oppgave 8: Les om unntak fra regelen om lang å-lyd med O foran V og G.

1: Ordet våge (tørre) har Å.
Ordet vågal har dermed også Å.

2: En håv, som man drar opp fisk eller fanger insekter med, har Å. Det er for å forhindre forveksling med en hov (med o-lyd), som er "neglen" til hovdyr, et hov (med å-lyd), som er et hedensk gudshus fra vikingtida, og hovmester. Den håven er med Å, og forhindrer forveksling med ordet hoven, som betyr oppsvulmet eller overlegen.

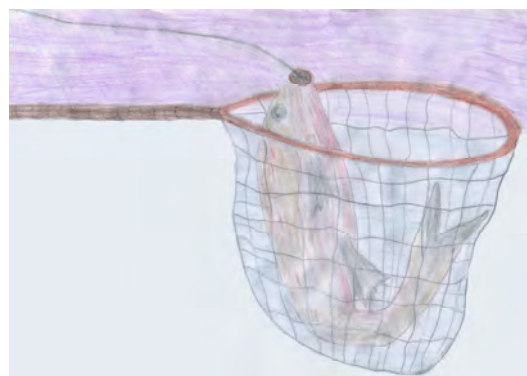
Melissa Popkema, 5.kf. & Noah Duwe, 1.kf.

Robert W. Hines, USFWS

Melissa Popkema, 5.kf. & Miriel Karstad, 1.kf.

3: Låve på en bondegård har Å for å forhindre forveksling med å love. Å love kan bety å gi løfte om noe. Å love Gud betyr å tilbe og takke Gud. Uttrykket "tak og lov", som er i språklydsangen, kommer egentlig fra det å love Gud. Men man kan si "tak og lov" når man er lettet, uten å rette det mot Gud.

Ken Cole, Dreamstime

NB: På norsk har vi noe som kalles *tonemer* eller *tonelag*. Det betyr at vi sier samme språklyd, men på den ene kommer tonen ovenfra og ned, og på den andre kommer den nedenfra og opp. *Hoven* (oppsvulmet) og *håven* er eksempler på dette: Å-lyden i *hoven* kommer ovenfra, mens den kommer nedenfra i *håven*. På samme måten er det med *loven* og *låven*. *Loven* er nedenfra, *låven* er ovenfra.

Oppgave 9a: Sett inn riktig ord i setningene. Tenk på lureord i oppg. 8.

Til hjelp for uttalen er det bokstaver over o/å. I tillegg er det pil ovenfra og ned der tonemet starter oppe.

h^oov/h^ååv: Jeg fanget sommerfugler med en _____.

h^ooven/h^ååven: Jeg ble veldig _____ av forstuingen.

h^oover/h^ååver: Hesten har sko på alle fire _____.

l^ooven/l^ååven: Vi må passe oss, så vi ikke bryter _____.

l^oover/l^ååver: Jeg tegnet to røde _____.

h^oovene/h^ååvene: Vi brukte begge _____ til fisket.

h^oov/h^ååv: Hesten har en _____ på hvert bein.

l^oove/l^ååve: Jeg kan _____ at det vil gå bra!

h^oovene/h^ååvene: Hesten har ikke nerver i _____.

Oppgave 9b: Sett inn riktig ord i setningene. Tenk på lureord i oppg. 8.

Til hjelp for uttalen, er det bokstaver over o/å. I tillegg er det pil ovenfra og ned der tonemet starter oppe.

- h^oøven/h^åøven: Vi fikk fisken oppi _____.
- love/l^oåve: På alle gårder hadde de en _____.
- hover/h^oåver: Jeg har to _____ til insektjakten vår.
- love/l^oåve: På gården var det en diger _____.
- love/l^oåve: Paulus begynte å _____ Gud i fengslet.
- loven/l^oåven: De lekte og hoppet i høyet på _____.
- lover/l^oåver: I kirka og i moskeen _____ de Gud.
- lover/l^oåver: Det man _____, må man holde.
- høven/h^åøven: Mannen var overlegen og _____.

Oppgav 10: Fullfør fortellingen.

Ta en titt på bildet på side 22. Les innledningen på historien, og fullfør fortellingen. Lag overskrift. Klarer du å putte noen ord fra sangen og oppgave 6-7 inn i historien?

Roger er litt av en type! Han kaster seg over tyven som en rovfugl, setter klørne i ham og overmannet ham! Han er overhodet ikke skvetten, den karen! Tyven skal neimen ikke få røve noe fra ham! Tjuveradden prøver å overtale Roger til å slippe taket. Men Toves svoger lar seg ikke rikke. Han har slett ingen overflod og vil ikke ha noe av grovt tyveri her!

Roger setter i å rope ut i natta: «Hjelp! Kan dere høre meg? Tjuveradd på ferde! Politi!»

Oppgave 11:
Lag sammensatte ord. Koble sammen ordene til venstre med ord fra lista.

tog	fugler	fore	syng
fore	brudd	over	loven
rov	stille	grunn	bygge
fore	linje	fore	dyr
lov	ta	doven	slå
fore	lydig	fore	komme
grov	stilling	lov	skap
lov	pute	over	stikker
oven	drag	fore	reis
fore	brød	grov	dokke
sove	tog	fore	stille
oven	for	svovel	stilling
over	gå	doven	trekke
sove	fra	sove	natte
vogn	ta	fore	arbeid
skips	skroget	oven	til

